

DOCUMENT MARC D'AMPLIACIÓ DE LA XARXA DE 0 A 12

(aprovat el 7-6-2013 a la 4ª Jornada de la Xarxa d'Infància)

1. Plantejament inicial:

*"S'estan queixant o ens estan demanant que hi siguem,
que parlem i que ens impliquem en el seu procés educatiu?
Acompanyar-los sense retrets és un bon camí..."*
M. Jesús Comellas (2009)

La **maternitat** i la **paternitat** són unes de les **transicions més complexes de la vida**, requereixen un procés d'aprenentatge i d'acompanyament de la xarxa de suport social per reforçar l'instint natural de criar i educar de la nostra espècie, sobretot durant els **primers anys de vida** de l'infant i amb l'**adolescència** primerenca, uns períodes de canvis i unes etapes fonamentals per establir un bon vincle afectiu amb el seu entorn i amb ell mateix, que després condicionarà la relació i el seu desenvolupament posterior. Igual que l'infant segueix creixent i madurant, la relació parental s'ha d'anar acomodant per arribar a una interacció més igualitària, cadascú des del seu rol i amb l'**acompanyament continu de la xarxa de suport personal**, conformada per la xarxa formal (professional), la no formal (associacionisme) i la informal (parents i amics).

Les famílies han de tenir informació de l'**oferta dels diferents serveis** d'atenció a la infància existents al seu entorn, per garantir la seva accessibilitat i bon ús. També cal que els equips professionals i les entitats ciutadanes existents al municipi coneguin tots els serveis d'atenció a la infància, estiguin coordinats i actuïn amb **coherència i unitat de criteris**, sobretot en els temes més sol·licitats, com és l'alimentació, el dormir, els hàbits, les rutines, el suport als estudis, la detecció de signes d'alerta, les malalties que requereixen baixa obligada del centre docent, etc.

L'efectivitat de la criança i l'educació dependrà, en gran manera, del **tipus d'acompanyament que realitzen les famílies als seus fills** (capital social) i de la seva capacitat de gestionar i esmerçar la xarxa de suport personal i els recursos disponibles. Per això, a la xarxa d'infància de 0 a 6 de Martorell, ens hem compromès a ampliar-la fins als 12 anys, de manera que puguem perllongar el suport a les famílies per molts més anys i, així, anar parlant sobre les noves transicions dels infants i el desenvolupament d'altres competències naturals de parentalitat positiva i de conciliació amb el treball i la vida adulta. Entenem el **suport a les famílies** com un acompanyament de diàleg respectuós amb les seves creences i capacitats tot compartint les necessitats integrals de cada situació. Per tant, no estem d'acord de crear guies o pautes tancades, sinó de promoure l'autonomia de la família, fer-la créixer, escoltar les seves demandes i que sàpiga trobar les "seves" solucions tot evitant la dependència de les famílies amb els professionals i afavorint un abordatge individual, grupal i comunitari.

El treball en xarxa també beneficia els professionals d'atenció a la infància, ja que aporta una visió més completa i global de la població a atendre, a partir

d'intercanviar experiències, d'afavorir un llenguatge comú que reculli la diversitat multicultural, millorar la coordinació i la cooperació entre equipaments i entitats generant una relació de confiança i creant sinergies. També permet un millor aprofitament dels recursos de la comunitat i, a més, afavoreix compartir i relativitzar les pròpies dificultats professionals.

La **Xarxa eixampla l'espai de comunicació** amb la ciutadania i afavoreix conèixer aspectes que poden passar desapercebuts, que condicionen la tasca d'educació i criança de les famílies.

2. Característiques de la població i del territori:

El municipi és de 12,8 Km², amb 28.070 habitants distribuïts en diferents barris residencials. El barri de la Vila és el nucli històric de la ciutat, queda en un extrem del municipi, delimitat per l'autopista AP-7 i l'autovia A-2, i separat pel riu Anoia de la resta de barris, que són: Buenos Aires, Can Carreres, Solàrium, les Bòbiles, Camí Fondo, Torrent de Llop, el Pla, Can Bros, Verge del Carme, Can Cases i Pou del Merli.

Segons l'origen de la població podem agrupar-la aproximadament en quatre quarts: els nascuts a Martorell (27.1%), la resta de la província (28.3%), la resta d'Espanya (22.1%) i la resta del món (20.9%). L'any 2011 van haver-hi 383 naixements. Actualment tots els barris estan creixent en població. Hi ha un total de 8.098 llars, de les quals un 15,8% són d'una sola persona, un 30,5% de dues, un 24,0% de tres, un 20,9% de quatre i un 8,6% de cinc o més. Amb una dimensió mitjana de la llar de 2,84 persones per llar ocupada.

Fotografia aèria de Martorell amb la localització

del barris residencials més importants

3. Equipaments i entitats d'atenció a la infància. Els nodes de la Xarxa:

TAULA 1: MAPA D'EQUIPAMENTS PROFESSIONALS I ENTITATS CIUTADANES. XARXA 0-12 ANYS

EDUCACIÓ	SERVEIS SOCIALS	SALUT	ALTRES SECTORS
Espai Nadó Llar d'Infants Pont Estels Llar d'Infants Les Torretes Llar d'Infants El Patufet Llar d'Infants Riu de Sons Escola Els Convents Escola J. Echegaray Escola J. R. Jimenez Col·legi La Mercè Escola Lola Anglada Escola Mercè Rodoreda Escola Vicente Aleixandre Escola El Pontarró Institut Joan Oró Institut Pompeu Fabra Institut Martorell AMPA Llars d'Infants AMPA Escoles AMPA Instituts Escoles Municipals (Música, Art, Anglès, Moda) Serveis Educatius: CRP, EAP, LIC, CREDA. Inspecció Ensenyament Consell Comarcal Educa- ció Programa de Mediació Centres Privats de Reedu- cació Regidoria d'Ensenyament	Serveis Socials Bàsics : - Treballador/es Socials - Educador/es Socials - Treballadora Familiar - Servei d'Informació i Atenció a la Dona - Centre Obert per a la Infància i Adolescència - Servei d'Atenció a l'Immigrant EAIA Baix Llobregat 4 CDIAP Fundació Associació ARC DE SANT MARTÍ Assemblea Local de la Creu Roja Càrites Martorell	Àrea Bàsica de Salut ICS (CAP Buenos Aires, CAP La Vila, CAP Torrent de Llops) : - Servei de Pediatria - Servei d'Infermeria pediàtrica (Programa Salut i Escola) - ASSIR - Llevadores - Odontologia - CRIL Hospital Comarcal Sant Joan de Déu : - Atenció mare/nadó - Pediatria CSMIJ Regidoria de Salut Centres Mèdics Privats	Àrea de Cultura: - Biblioteca F. Pujols Museus Teatre infantil Aula de Teatre Foment i Patinet Teatre Teatre La Xarxa Àrea d'Esports: - Natació prenatal - Natació nadons - Psicomotricitat - Escola Promoció Esportiva Clubs Esportius Àrea Infància i Joventut Regidoria de Participació Ciu- tadana Mitjans de Comunicació (premsa, ràdio, web mpal.) Plataforma amartorell.com Entitats lleure infantil: - Esplai Guspira - Assoc. Escoltes Joan XXIII - Colònies Martorell-Montserrat - Edulleu Cossos de Seguretat: - Mossos d'Esquadra - Guàrdia Urbana Jutjats Fiscalia de menors Fundació Francesc Pujols Oficina Acció Ciutadana Programa Mediació OMIC Associació Lliga de la Llet

4. Història del desenvolupament de la xarxa:

A Martorell hi ha una llarga tradició d'atenció a la petita infància: l'any 1958 una família va cedir un terreny a la parròquia per atendre infants petits de famílies treballadores (Parroquial), als anys 60 es constitueix la primera llar d'infants d'iniciativa privada (Patufet) i l'any 75, la primera municipal.

Des de l'àmbit d'educació, s'inicia als anys 90 un treball en xarxa dels diferents equipaments professionals que incideix directament sobre els infants de 0 a 6 anys i les seves famílies, com: EAP, CRP, LIC i Inspecció (Serveis Educatius de la Generalitat), direccions dels centres educatius, CDIAP, educadors socials de la regidoria de Serveis Socials, tècnics de Joventut i recentment també de Participació

Ciudadana, Mediació Familiar i Serveis d'Atenció a l'Immigrant.

A principis de l'any 2006 l'Ajuntament materialitza la voluntat d'instaurar la Xarxa d'Infància al municipi, amb el suport de la Diputació de Barcelona a través de la seva àrea d'Educació. El 8 de març de 2007 es realitza la Primera Jornada de la Xarxa d'Infància 0 a 6, on s'aprova el document marc de funcionament i se signa un acord de col·laboració entre la direcció del Servei d'Atenció Primària Baix Llobregat Nord de l'Institut Català de la Salut, la direcció dels Serveis Territorials del departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Martorell.

El 30 d'octubre de 2007 es realitza una reunió plenària de la Xarxa on es presenta el primer pla de treball per al curs 2007-2008. El 26 de juny de 2008 es realitza la Segona Jornada de la Xarxa amb la conferència *L'experiència del desenvolupament infantil des de la visió del CDIAP* i la presentació de les conclusions dels grups de treball: "Criança i Educació" i "Escola i Salut". El 21 de maig de 2009 es realitza la Tercera Jornada de la Xarxa, amb la conferència col·loqui *Els educadors socials en els serveis socials bàsics*. Durant la jornada es va presentar el Catàleg d'Entitats i Serveis de la Xarxa, i el grup de treball Escola i Salut va presentar el document elaborat "Consells de Salut". Aquest any es va decidir presentar un pla de treball bianual 2010-11.

A l'any 2011 el Patronat Municipal de Serveis d'Atenció a les Persones va impulsar el **Pla Local d'Infància i Adolescència de Martorell** (PLIAM), amb la col·laboració de l'àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona i seguint les indicacions de la nova Llei 14/2010 dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. S'estableix un pla de treball 2012-2015 en què es proposa un nou grup de treball per a l'abordatge i la prevenció de maltractaments i s'amplia la xarxa fins als 12 anys.

A finals del 2012 s'amplia la secretaria tècnica de la Xarxa per preparar el document marc d'ampliació de la Xarxa, que es treballarà amb la tècnica Delphi de consens, per ser aprovat definitivament en unes jornades el 7 de juny de 2013

5. Els valors de la Xarxa:

Entenem per *valors* els **principis ètics i de funcionament** que guien la presa de decisions i el treball quotidià de la Xarxa, i són els elements per anar construint un llenguatge comú i una metodologia compartida entre els seus components. La proposta de valors compartits s'expressa amb els següents conceptes:

- Acompanyament	- Cooperació	- Il·lusió
- Ciudadania activa	- Coordinació	- Implicació
- Coeducació	- Creativitat	- Inclusió
- Cohesió	- Diversitat	- Igualtat d'oportunitats
- Col·laboració	- Empatia	- Participació
- Compartir	- Emprenedoria	- Presència

- Compromís	- Escolta activa	- Reconeixement
- Comunicació	- Esforç	- Respecte
- Confiança	- Equitat	- Transversalitat
- Confidencialitat	- Flexibilitat	
- Constància	- Motivació	

6. Visió de la Xarxa:

La *visió* recull la **imatge compartida que volem aconseguir** amb el desenvolupament de la Xarxa sobre sis diferents elements, que són:

- Que els **infants** siguin considerats protagonistes del seu desenvolupament i que es respecti els seus drets bàsics, civils, polítics, econòmics, socials i culturals que s'han definit a la Convenció Internacional adoptada per l'ONU al 1989.
- Que les **famílies** gaudeixin de la criança i l'educació dels seus fills/filles, que els donin un suport integral a les seves necessitats i al procés educatiu, amb el suport de la xarxa professional i social quan ho necessitin.
- Que les **escoles** siguin una comunitat d'aprenentatge on els docents, les famílies, el personal auxiliar i de serveis treballin en equip perquè l'alumnat vagi motivat a l'escola, les famílies se sentin acollides i es promocióni l'èxit i la transició escolar.
- Que els **serveis professionals d'atenció a la infància** dels diferents àmbits estiguin implicats i coordinats per treballar col·laborativament en l'acompanyament a les famílies en el triple vessant individual familiar, grupal i comunitari.
- Que les **entitats ciutadanes** s'interessin per la infància i perdonar suport a les famílies en la seva tasca de criança i educació i, a la vegada, treballin en xarxa amb els serveis professionals d'atenció a la infància.
- Que els **espais públics**, dels equipaments i de la via pública, facilitin la comunicació, la col·laboració, l'educació i estiguin pensats per a diferents activitats d'infants i famílies, amb persones de totes les edats i capacitats.

7. Missió de la Xarxa (la raó de ser):

Som un conjunt d'equips professionals i entitats ciutadanes que:

“Promovem accions transversals a Martorell per acompanyar les famílies en la seva tasca d'educació i criança, des de la coresponsabilitat, el respecte i la confiança, i amb la finalitat de garantir el desenvolupament integral dels infants entre 0 i 12 anys, perquè puguin créixer autònoms, solidaris i joiosos”.

Ho realitzem coordinadament, cadascú amb els usuaris del seu servei, d'una manera individualitzada, amb grups de famílies i amb projectes intersectorials i comunitaris, i

tenint cura de considerar competents les famílies per donar resposta a les necessitats integrals dels fills/es a partir de la gestió dels recursos del seu entorn.

8. Anàlisi estratègica i possibles actuacions:

Per tal de definir una estratègia adaptada a la situació de l'entorn de Martorell, s'ha realitzat una anàlisi estratègica que es recull a la taula 2, elaborada a partir la secretaria tècnica de la Xarxa ampliada. S'han recollit les oportunitats i les dificultats de l'entorn de la futura xarxa de 0 a 12, i també les seves febleses i forteses per formalitzar el nou treball en xarxa de 0 a 12 en el procés de consens del document.

TAULA 2: ANÀLISI ESTRATÈGICA DE L'AMPLIACIÓ DE LA XARXA. JUNY 2013

CONDICIONS INTERNES DE LA XARXA		ENTORN DE LA XARXA	
DEBILITATS	FORTALESES	AMENACES (DIFICULTATS)	OPORTUNITATS
D01 Desconeixement del treball en xarxa de molts professionals	F01 Implementació del PLIAM	A01 Sensació d'incertesa general de la societat	O01 La mateixa crisi com a oportunitat de canvi i millora
D02 Gran demanda assistencial que provoca saturació i dificulta la participació i la col·laboració intersectorial	F02 Suport de les administracions: Ajuntament, Diputació, Generalitat	A02 Manca de recursos econòmics en un moment de crisi	O02 Llei d'igualtat d'oportunitats i drets dels infants i adolescents i creació de Taules d'Infància
D03 Desconeixement entre els diferents àmbits (institucions, servei i entitats) del que fem cadascú.	F03 Existència d'una estructura organitzativa prèvia i ja consolidada com és la de la Xarxa 0-6, amb el treball interprofessional dels tres sectors implicats i dels dos grups de treball de la xarxa actual.	A03 Ritmes de vida acceleradament canviants.	O03 Suport institucional per al treball intersectorial (Aldia, Diputació...)
D04 Visió tancada (som experts en allò del nostre àmbit)	F04 Experiència prèvia de la Xarxa TET	A04 Manca de conciliació de la vida familiar i laboral	O04 L'estructura organitzativa del PMSAPM pot facilitar el treball transversal
D05 Manca de concreció en projectes de treball de coordinació que ja s'estan realitzant.	F05 Experiències dutes a terme a nivell municipal des de l'àmbit de participació	A05 Estructures familiars nuclears sense suport de la família extensa.	O05 Oferta de serveis molt diversificada fora de l'horari lectiu: PMSAPM, Entitats, clubs, empreses privades
D06 Dificultat de transmetre la il·lusió a la resta del grup de professionals, relacionada amb la resistència al canvi d'alguns	F06 Proximitat entre equipaments i entitats que treballem per a la infància i les seves famílies	A06 Manca de temps, en quantitat i qualitat. La societat no troba temps per fer el que és important.	O06 Construcció de la nova pàgina web de l'Ajuntament
D07 Manca de relació i comunicació que pot generar desconfiança entre professionals.	F07 La diversitat d'àmbits i l'experiència de treball dels diferents serveis aporten riquesa i recursos.	A07 Els pares i mares s'angoixen davant l'exigència vers els seus fills de la societat	O07 Òrgans col·legiats i espais de treball intersectorial: Consell Escolar Mpal., comissions socials, comissió d'admissió...
		A08 En els diferents serveis, prevalença dels criteris de demanda per sobre del criteris pedagògics i tècnics	O08 A nivell local: revisió de la redistribució de l'alumnat, redisseny d'equipaments...

<p>D08 No existeixen canals formalitzats de comunicació i intercanvi entre professionals</p> <p>D09 Diferents maneres de fer als diferents àmbits.</p> <p>D10 Gran quantitat de persones per coordinar-se per aconseguir un objectiu comú i equips no estables (cada any arriben i marxen professionals)</p>	<p>F08 Es veu la necessitat d'obrir la mirada més enllà del nostre propi àmbit.</p> <p>F09 La família com a ens vinculat entre serveis.</p> <p>F10 La capacitat dels professionals de coordinació, de compartir problemes i de rendibilitzar mitjans i esforços, millorar la comunicació, treball en equip amb trobades i formació intersectorial</p>	<p>A09 Manca de reconeixement del paper que ocupa cadascú (pares i professionals).</p> <p>A10 La llei de protecció de dades pot dificultar el treball en xarxa dels professionals</p>	<p>O09 Des de les institucions es comença a entendre que sumar afavoreix a hom.</p> <p>O10 A partir del coneixement de la xarxa dels professionals podem treballar amb una altra mirada amb les famílies.</p> <p>O11 La Xarxa proporciona riquesa als professionals dels diferents sectors</p>
---	--	---	---

A partir de l'anàlisi estratègica s'han proposat les línies estratègiques que figuren a continuació; dins de les columnes de la taula 3 i per a cada estratègia, es proposen una sèrie d'activitats que es prioritzaran en el procés de consens.

TAULA 3: POSSIBLES ACTUACIONS DE LA XARXA AGRUPADES PER LES TRES LÍNIES ESTRATÈGIQUES

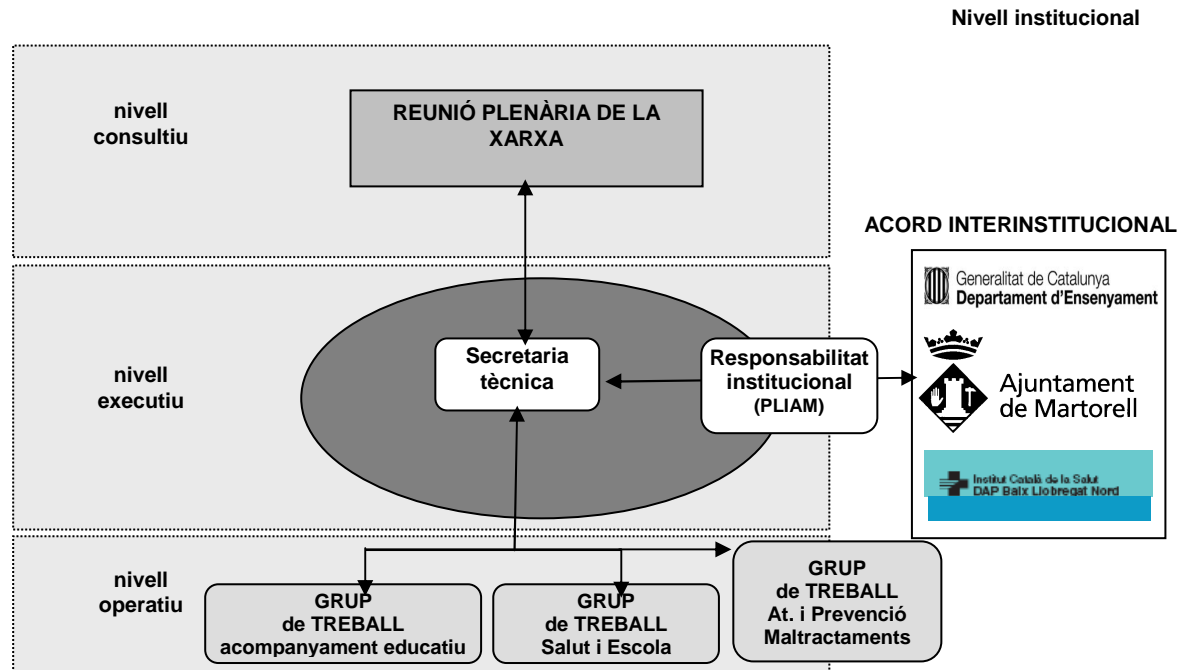
ACTUACIONS PER LÍNIES ESTRATÈGIQUES		
COORDINACIÓ EQUIPAMENTS I ENTITATS	ELABORACIÓ DE LLENGUATGE COMÚ INTERSECTORIAL	ACTIVITATS INTERSECTORIALS AMB LES FAMÍLIES
<p>a) Establir una coordinació periòdica entre tots els serveis d'atenció a la infància del municipi.</p> <p>b) Promoure la creació de la Taula Local d'Infància, una vegada aprovat el corresponent decret, com a òrgan de coordinació.</p> <p>c) Elaborar un protocol de prevenció i orientació del maltractament infantil específic per a Martorell.</p> <p>d) Incloure la documentació de la Xarxa dins la nova web municipal, a l'apartat d'Ensenyament, per facilitar dinàmiques <i>online</i> adreçades a famílies i professionals</p>	<p>e) Compartir temes d'interès amb les famílies sobre educació i criança i elaborar documentació per compartir (orientacions inici curs)</p> <p>f) Organitzar sessions de formació entre els diferents equipaments professionals i entitats de la xarxa</p> <p>g) Organitzar projectes de recerca intersectorial.</p>	<p>h) Continuar amb els tallers adreçats a les famílies sobre educació i criança.</p> <p>i) Organitzar intervencions grupals amb famílies estables.</p> <p>j) Difondre documentació sobre la promoció de la cultura de la infància elaborada per la Xarxa.</p>

9. Organització i funcionament:

L'estructura organitzativa de la xarxa es compon d'un **nivell institucional** que es basa en l'acord institucional de mútua col·laboració i la direcció política del Pla Local d'Infància i Adolescència a Martorell (PLIAM), un **nivell executiu** conformat per una secretaria tècnica que coordina la xarxa, un **nivell consultiu** conformat per

l'assemblea plenària de la Xarxa i un **nivell operatiu** conformat pels grups de treball a termini per realitzar encàrrecs tècnics de la Xarxa.

L'estructura organitzativa de la Xarxa es podria esquematitzar de la següent manera:

GRÀFIC 1: ESTRUCTURA ORGANITZATIVA DE LA XARXA DE 0 A 12 ANYS. JUNY 2013

Per completar l'estructura organitzativa amb l'ampliació de la Xarxa de 0 a 12, s'han incorporat nous actors de l'educació infantil i de l'ESO per afavorir la transició educativa i la continuïtat del treball professional de suport a les famílies. L'organització serà provisional fins que s'aprovi el decret corresponent al funcionament de la **Taula Local d'Infància**, que serà un òrgan col·legiat que tindrà com a objectiu "*potenciar la coordinació dels agents implicats en la promoció social dels infants i els adolescents del territori i també la detecció i intervenció davant possibles situacions de risc*".

La xarxa està conformada pels següents òrgans amb les funcions que figuren a continuació:

- **Reunió Plenària:** formada per tots els membres de la Xarxa del municipi. Es reuniran un cop a l'any en una jornada de treball per aprovar el pla de treball del present curs i la "memòria avaluació" del curs passat. Serà un espai de trobada i d'intercanvi de la Xarxa. Els membres del plenari de la Xarxa estaran en contacte virtual per via telemàtica. És l'òrgan de contacte, de consulta i per prendre grans acords.

- **Secretaria tècnica:** es reunirà mensualment per garantir la coordinació de la Xarxa, elaborar la proposta de pla de treball, de memòria, realitzar el seguiment de la Xarxa i mantenir el contacte virtual permanent amb tots els membres de la Xarxa. Estarà format per representació de llars d'infants, escola primària, ESO, Salut (CAP, CSMIJ i Hospital), CDIAP, Oficina Municipal d'Ensenyament, els departaments municipals d'Esports, Serveis Socials Bàsics i Participació, Centre d'Esplai i Biblioteca. La coordinació anirà a càrrec del departament municipal d'Educació, que convocarà les reunions, realitzarà les actes i representarà la Xarxa.
- **Grups de treball:** es crearan a proposta del Plenari o de la Secretaria Tècnica, que en farà el seguiment. Estaran formats per membres de la Xarxa dels diferents equips professionals o entitats amb un encàrrec i un període de temps concret per realitzar-ho. És l'òrgan operatiu de la Xarxa.

10. Marc bibliogràfic a compartir:

Amb la finalitat de definir un marc referencial del llenguatge comú intersectorial:

Per a famílies:

- Osborne, Elsie i altres (1992). **Comprendiendo a tu hijo...** (bebè i per cada any) Barcelona: Ed. Paidós ("Col·lecció Clínica Tavistock")
- Pérez Simó, Roser (2002). **El desarrollo emocional de tu hijo.** Barcelona: Ed. Paidós
- Adele Faber i Eliane Mazlish (2002). **Cómo hablar para que sus hijos estudien en casa y en el colegio.** Barcelona: Ed. Mèdici
- Rizo, Montserrat (2004). **Mis primeras conquistas.** Barcelona: Parenting
- Brazelton, T.B. (2004). **Cómo educar con sentido común.** Barcelona: Ed. Mèdici
- Juul, J. (2004): **Su hijo, una persona competente. Hacia los nuevos valores básicos de la familia.** Barcelona: Ed. Herder
- González, C. (2008). **Omple'm de petons, com criar els vostres fills amb amor.** Barcelona: Angle Editorial
- Thió de Pol, Carme (2008). **Entre pares i fills.** Barceona: Barcanova
- Jové, R. (2010). **La crianza feliz.** Madrid: Ed. La esfera de los libros

Per a professionals:

- Winnicott, D.W. (1998). **Los bebés y sus madres.** Barcelona: Ed. Paidós
- Stern, D.N.; Bruschiweiler-Stern, N; Freeland, A. (1998). **El nacimiento de una madre. Cómo la experiencia de la maternidad te cambia para siempre.** Barcelona: Ed. Paidós

- Cyrulnik, Boris (2002). **Los patitos feos: la resiliencia, una infancia infeliz no determina la vida**. Barcelona: Ed. Gedisa
- Stadlen, Naomi (2005). **Lo que hacen las madres. Sobre todo cuando parece que no hacen nada**. Barcelona: Ed. Urano
- Barudy, J. i Dantagnan, M. (2005). **Los buenos tratos en la infancia**. Barcelona: Ed. Gedisa
- Brazelton, T.B. i Greenspan, S.I. (2005). **Las necesidades básicas de la infancia**. Barcelona: Ed. Graó
- López Sánchez, F. (2008). **Necesidades en la infancia y en la adolescencia**. Madrid: Ed. Pirámide
- Generalitat de Catalunya (2008). **Protocol d'activitats preventives i de promoció de la salut a l'edat pediàtrica**. Barcelona: Direcció General de Salut Pública del Departament de Salut
- Palou Vicens, S. (2004). **Sentir y Crecer. El crecimiento emocional en la infancia**. Barcelona: Ed. Graó
- Gerhardt, Sue (2008). **El amor maternal**. Barcelona: Ed. Albesa
- CIIMU (2008): **Model local de referència per a les polítiques d'acompanyament a l'escolaritat**. Barcelona: Ed. CIIMU (descarregar: <http://www.ciimu.org>).
- Salvador Beltran, G. (2009). **Familia. Experiencia grupal básica**. Barcelona: Ed. Paidós (Fundació Vidal i Barraquer)
- Comellas, Maria Jesús (2009). **Educar en la comunidad y en la familia: acompañando a las familias en el día a día**. València: Edicions Culturals Valencianes
- Gutman, L. (2009). **Crianza, violencias invisibles y adicciones**. Buenos Aires: Editorial Del Nuevo Extremo
- Traveset, M. (2009). **La pedagogía sistémica. Fundamentos i pràctica**. Barcelona: Ed. Graó
- Parellada, C.; Traveset, M.; Olvera, A. (2011). **Sintonizando las miradas**. Mèxic: Ed. Grupo CUDEC
- Collet, J.; Tort, A. (2011). **Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per millorar els resultats**. Barcelona: Fundació Jaume Bofill (Informes Breus, 35, Educació)
- Reichert, Evania (2011). **Infancia, la edad sagrada**. Barcelona: Ed. La Clave